

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie propagowania ekologicznego i zrównoważonego zatrudnienia związanego z pakietem UE dotyczącym energii i zmiany klimatu (opinia z inicjatywy własnej)

(2011/C 44/18)

Sprawozdawca: **Edgardo Maria IOZIA**

Dnia 16 lipca 2009 r. Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny postanowił, zgodnie z art. 29 ust. 2 regulaminu wewnętrznego, sporządzić opinię z inicjatywy własnej w sprawie

propagowania ekologicznego i zrównoważonego zatrudnienia związanego z pakietem UE dotyczącym energii i zmiany klimatu.

Sekcja Transportu, Energii, Infrastruktury i Społeczeństwa Informacyjnego, której powierzono przygotowanie prac Komitetu w tej sprawie, przyjęła swoją opinię 1 czerwca 2010 r.

Na 464. sesji plenarnej w dniach 14–15 lipca 2010 r. (posiedzenie z 14 lipca) Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny stosunkiem głosów 146 do 4 – 10 osób wstrzymało się od głosu – przyjął następującą opinię:

1. Streszczenie

1.1 „Chcę dowieść, że inwestując w technologie przyjazne środowisku i efektywnie energetycznie, odnosimy korzyści gospodarcze” –

Connie Hedegaard, komisarz ds. działań na rzecz klimatu.

1.2 Wraz z rozpoczęciem trzeciego tysiąclecia pojawiły się nowe pytania dotyczące przyszłości naszej planety. Zagrożenia związane z postępującą zmianą klimatu, wzrost światowego zapotrzebowania na energię, wyczerpywanie się w stosunkowo krótkim czasie jej tradycyjnych źródeł, większa świadomość obywateli, którzy żądają odpowiednich środków w celu przeciwdziałania negatywnym skutkom emisji gazów cieplarnianych i ich złagodzenia, powodują, że konieczne jest dokonanie przeglądu modelu rozwoju, ograniczenie zużycia energii oraz zwiększenie wykorzystania jej alternatywnych i odnawialnych źródeł, które pomogą ograniczyć emisje. Polityka europejska powinna być ukierunkowana na rozwój ekologicznej, społecznej i konkurencyjnej Europy.

1.3 Konieczność zwiększenia bezpieczeństwa dostaw energii i ograniczenia zależności od obszarów niestabilnych politycznie lub konkurencyjnych, a jednocześnie stopniowej zmiany koszyka energetycznego na korzyść czystych i odnawialnych źródeł energii, przekonuje, że nowa ekologiczna gospodarka będzie czynnikiem pobudzającym zrównoważony rozwój i wzrost zatrudnienia i przyczyni się do powstania nowej równowagi między gospodarką, społeczeństwem i środowiskiem.

1.4 W niniejszej opinii EKES stawia sobie za cel przeanalizowanie perspektyw „ekologicznego i zrównoważonego zatrudnienia” oraz określenie odpowiednich instrumentów służących do jego wspierania i propagowania.

1.5 Aby ocenić skutki tej nowej polityki, należy mieć na uwadze „bilans” między nowymi a starymi, likwidowanymi miejscami pracy, czyli zatrudnieniem pracowników fizycznych

(kopalnie węgla, budowa i konserwacja tradycyjnych elektrowni itp.). Takim procesom zmian musi towarzyszyć polityka ukierunkowana na utrzymanie dochodu, szkolenie zawodowe i zmianę kwalifikacji zawodowych. Nowa ekologiczna gospodarka musi być przyjmowana przez pracowników i obywateli jako źródło nowych możliwości, obejmować zasady godnej pracy i stanowić siłę napędową rozwoju zrównoważonego pod względem społecznym, środowiskowym i gospodarczym.

1.6 Europejska strategia przechodzenia w kierunku polityki gospodarczej i przemysłowej zakładającej niską emisję gazów cieplarnianych musi być oparta na dialogu między rządami, partnerami społecznymi i społeczeństwem obywatelskim w zakresie zmian gospodarczych i przemysłowych oraz inwestycji w technologie przystosowane do nowych, godnych i ekologicznych miejsc pracy i w nowe ekologiczne kompetencje.

1.7 Aby strategia ta była skuteczna, niezbędne jest zaangażowanie władz na szczeblu krajowym i lokalnym, przedsiębiorstw i związków zawodowych w stały dialog w celu kontrolowania wpływu na zatrudnienie i rynek pracy. Bez udziału partnerów społecznych i zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego nie nastąpi żaden postęp. EKES z zadowoleniem przyjmuje do wiadomości utworzenie Dyrekcji Generalnej ds. Działań w dziedzinie Klimatu (CLIMA), której zadaniem jest koordynowanie zarówno wewnętrznej, jak i zewnętrznej polityki Unii Europejskiej w zakresie łagodzenia zmiany klimatu i przystosowywania się do niej.

1.8 EKES uważa, że musi zostać utworzone stałe narzędzie do konsultacji w celu przewidywania skutków zmian społeczno-gospodarczych, koordynowania działań rad sektorowych oraz wzmocnienia dialogu między partnerami społecznymi i organami władzy publicznej. Agencji Środowiska należy również powierzyć odpowiedzialność za rzeczywistą „identyfikowalność” emisji w odniesieniu do każdego poziomu produkcji i transportu zgodnie z metodą LCA, tak jak mówią norma ISO 14040, zielona księga COM(2001) 68 i komunikat Komisji COM(2003) 302 w sprawie zintegrowanej polityki

produktowej; zadanie to zostało zasugerowane, przynajmniej pośrednio, w następujących rozporządzeniach europejskich: EMAS (761/2001/WE) i rozporządzeniu w sprawie oznakowania ekologicznego nr 1980/2000/WE.

1.9 Unia Europejska odgrywa zasadniczą rolę w propagowaniu zatrudnienia ekologicznego. Jeśli chodzi o inwestycje, rola ta polega na sprzyjaniu polityce wspierania działalności i sektorów oraz podejmowaniu wspólnych działań z państwami członkowskimi w celu opracowania stabilnych przepisów, które znacznie zmniejszyłyby obciążenia administracyjne i stale uwzględniałyby potrzeby MSP. Jeżeli chodzi o rynek pracy, wspomniana rola polega na uruchamianiu specjalnych programów dotyczących wspierania szkolenia zawodowego, a przede wszystkim zmiany kwalifikacji przez pracowników zagrożonych zmianami w przemyśle, którzy mogą stracić swoje miejsca pracy lub część dochodów. Państwa członkowskie powinny wspierać efektywność energetyczną oraz inwestycje w odnawialne źródła energii, badania i rozwój poprzez zachęty podatkowe dla przedsiębiorstw i użytkowników, a także poprzez wykorzystanie środków pochodzących z aukcji uprawnień do emisji. Szczególnie podczas obecnego kryzysu stosowanie takiej polityki jest pilne i niezbędne.

1.10 Sektor zamówień publicznych ma kluczowe znaczenie. Udział tego sektora w europejskim PKB wynosi ponad 15 %. Klauzule na korzyść towarów i usług zrównoważonych pod względem środowiskowym mogą sprawić, że rozwój inwestycji w innowacje technologiczne będzie szybszy.

1.11 Cała Unia Europejska przeznacza nadal zbyt mało środków na działalność badawczą, zarówno na szczeblu wspólnotowym, jak i krajowym. Na ten cel wydaje się poniżej 2 % PKB, w porównaniu z 2,6 % PKB w Stanach Zjednoczonych i 4 % PKB w Japonii. Europa potrzebuje większych inwestycji w działalność w zakresie badań i rozwoju, a zasadnicze znaczenie ma ukierunkowanie takich badań na społeczeństwo wykorzystujące technologie niskoemisyjne.

1.12 Największy potencjał rozwojowy jest związany ze wszystkimi tradycyjnymi rodzajami działalności i miejscami pracy, które mogą stać się bardziej ekologiczne. Dla osiągnięcia tego celu zasadnicze znaczenie ma udział społeczeństwa obywatelskiego. Kształcenie młodych pokoleń w zakresie ochrony środowiska, prowadzenie szkoleń zawodowych, komunikacja z przedsiębiorstwami, pracownikami i obywatelami oraz ich informowanie stanowią istotne działania przygotowawcze, na których powinien opierać się rozwój nowej ekologicznej gospodarki. EKES aktywnie angażuje się we wspieranie powyższych działań w ramach projektu Pinocchio.

1.13 Środowisko rolnicze mogłoby wnieść niezwykle ważny wkład zarówno w przekształcanie modeli produkcyjnych, jak i w rozwój agroleśnictwa oraz w uprawę biomasy. Ze względu na ochronę terenów i środowiska rolnictwo – łącznie z organizacjami rolniczymi – może odegrać jedną z najważniejszych ról w kampanii uwrażliwiającej i informacyjnej dotyczącej korzyści wynikających z nowej ekologicznej gospodarki.

1.14 Biomasa jest zdecydowanie najistotniejszym źródłem energii odnawialnej. Dane za 2008 r. wyraźnie pokazują, że

na szczeblu europejskim biogeniczne nośniki energii zdecydowanie przeważają nad wszystkimi innymi źródłami energii odnawialnej. W UE-27 dwie trzecie pierwotnej energii odnawialnej – czyli 66,1 % całkowitej liczby 6 200 PJ – zostały wyprodukowane przy użyciu biomasy.

1.15 W okresie trudności gospodarczych i ograniczonej dostępności kapitału należy skoncentrować wysiłki na niewielkiej liczbie priorytetów kluczowych dla Europy z punktu widzenia światowej konkurencji, ochrony środowiska i utrzymania miejsc pracy w nadchodzących latach. Energia odnawialna, zrównoważony transport, a także budynki o bardzo niskiej emisji CO₂ to obszary, które zdaniem EKES-u mają pierwszoplanowe znaczenie.

1.16 Sektor publiczny powinien udzielić jak największego wsparcia tym sektorom w okresie przejściowym. Polityka typu *stop-go*, niestabilne i niespójne ramy prawne, a także przeszkody administracyjne to główne utrudnienia w rozwoju działalności oraz wysokiej jakości, godnych i ekologicznych miejsc pracy.

2. Wstęp

2.1 Rynek energii

2.1.1 Kryzys finansowy i gospodarczy z pewnością wpłynął na spowolnienie rozwoju działalności związanej z całym sektorem nowych źródeł energii.

2.1.2 W 2009 r. nastąpił znaczny spadek liczby transakcji na rynku gazu i ropy. Odnotowano zmniejszenie wartości tych transakcji o 19 %, co odpowiada ponad 90 mld USD („Globalne perspektywy energetyczne 2009”, Międzynarodowa Agencja Energetyczna). Mimo takiego zamrożenia poziomu zużycia z prognoz na 2030 r. nadal wynika około 40-procentowy wzrost popytu na energię, odpowiadający 16,8 mld ton ekwiwalentu ropy (toe).

2.1.3 Kopalne źródła energii w dalszym ciągu będą jednak odpowiadać za ponad 77 % wzrostu popytu w latach 2007–2030, przy popycie na ropę, który wzrośnie z obecnych 85 mln baryłek dziennie do 88 mln baryłek dziennie w 2015 r., a następnie do 105 mln baryłek dziennie w roku 2030.

2.1.4 Według światowej prognozy gospodarczej na 2009 r. walka ze zmianą klimatu i jej powstrzymanie są możliwe, ale tylko dzięki głębokiej przemianie sektora energetycznego. W raporcie proponuje się scenariusz „450” obejmujący działania, które należy przeprowadzić w zdecydowany sposób, oraz sztywny harmonogram w celu ograniczenia w perspektywie długoterminowej koncentracji dwutlenku węgla w atmosferze do 450 cząstek CO₂ na milion oraz utrzymanie wzrostu globalnej temperatury w granicach 2 stopni w stosunku do poziomu z epoki poprzedzającej rewolucję przemysłową. Zdaniem Międzynarodowej Agencji Energetycznej, aby zrealizować taki scenariusz, popyt na paliwa kopalne musi osiągnąć wartość szczytową do 2020 r., a emisja dwutlenku węgla związana z energią musi się zmniejszyć do 26,4 Gt (gigaton) w 2030 r. w porównaniu z 28,8 Gt w roku 2007.

2.2 Efektywność energetyczna

2.2.1 Celem programów efektywności energetycznej Unii Europejskiej jest zmniejszenie energochłonności o 3,3 % rocznie w latach 2005–2020, dzięki czemu powinna zostać osiągnięta oszczędność na poziomie 860 Mtoe rocznie. Jest to ambitny cel, którego realizacja powinna zakładać zastosowanie obowiązkowych środków, jeżeli jest to możliwe, i który wymaga znacznych inwestycji, które z kolei powinny wygenerować duże oszczędności, zgodnie z szacunkami Komisji – rzędu 100 mld euro rocznie (Komunikat Komisji „Plan działania na rzecz racjonalizacji zużycia energii: sposoby wykorzystania potencjału”, COM(2006) 545 wersja ostateczna).

2.2.2 EKES w wielu opiniach wyraził bardzo pozytywne zdanie na temat inicjatyw europejskich na rzecz rozpowszechniania programów efektywności energetycznej⁽¹⁾. Niestety Komitet zauważył także brak podobnego entuzjazmu wśród państw członkowskich⁽²⁾. Przypomina, iż „jednym z aspektów polityki w zakresie ochrony środowiska, o których bardzo często się zapomina, są płynące z niej korzyści gospodarcze. Tymczasem gospodarka ekologiczna to jeden ze sposobów na wyjście ze światowego kryzysu. Rozwijająca się obecnie gospodarka ekologiczna wpływa na tworzenie nowych możliwości zatrudnienia. Komisarz Stavros Dimas oświadczył, że inwestycje w działania na rzecz ochrony środowiska przyczynią się w ciągu najbliższych dziesięciu lat do powstania 2 mln nowych miejsc pracy w UE. W związku z tym gospodarka ekologiczna wcale nie jest luksusem”⁽³⁾.

2.2.3 Komisja musi podjąć działania w celu dokonania przeglądu strategii dotyczącej efektywności energetycznej. Postępy odnotowane do tej pory nie przyniosły oczekiwanych korzyści. Względna stabilizacja ceny ropy, od rekordowej wysokości 147,27 USD osiągniętej w dniu 11 lipca 2008 r. do średniej wynoszącej 53,56 USD za baryłkę w 2009 r. (w 2008 r. średnia ta wyniosła 91,48 USD za baryłkę – dane: WTRG Economics), z pewnością nie stanowiła czynnika sprzyjającego inwestycjom.

2.2.4 Przegląd dyrektywy dotyczącej efektywności energetycznej pomieszczeń mieszkalnych i biurowych, który spowoduje znaczne rozszerzenie grupy podmiotów zobowiązanych do wprowadzenia zmian w konstrukcji nowych budynków mieszkalnych lub budynków mieszkalnych wymagających remontu, a także przepisy w sprawie emisji spalin przez samochody osobowe oraz opracowywane obecnie prawodawstwo w sprawie lekkich pojazdów, wymagają od przemysłu podjęcia znacznego wysiłku w celu osiągnięcia przewidzianych celów dotyczących poziomu emisji, co przekłada się na znaczny zysk w postaci zwiększonej efektywności i, co za tym idzie, zmniejszenia zużycia.

2.2.5 W sprawozdaniu EurObserv'ER 2009 (EurObserv'ER 2009 „The State of Renewable Energies in Europe. 9th EurObserv'ER Report”) przeanalizowano bezpośredni wpływ na zatrudnienie różnych technologii związanych z energią odnawialną w czternastu państwach członkowskich UE (Niemczech, Francji, Hiszpanii, Danii, Szwecji, Włoszech, Austrii, Polsce, Finlandii, Wielkiej Brytanii, Holandii, Słowacji, Słowenii i Luksemburgu). W 2008 r. technologie energii odnawialnej umożliwiły stworzenie lub utrzymanie łącznie 660 tys. miejsc

pracy. Z tej liczby ponad 42 % (około 278 tys.) wiąże się ze źródłami energii biogenicznej (a ściślej rzecz biorąc – z biomasą). Inwestowanie w biomasę tworzy trwałe zatrudnienie, zmniejsza zależność energetyczną Europy i znacznie ogranicza emisje CO₂.

3. Kryzys i ekologiczne miejsca pracy

3.1 Kryzys gospodarczy poważnie uderzył w finanse publiczne. W 2009 r. łączny deficyt w strefie euro wyniósł 6,4 %, a Komisja szacuje, że w roku 2010 osiągnie on wartość 6,9 %. W związku z tym konieczne są rygorystyczne plany obniżania deficytu, dzięki którym w krótkim czasie zostanie przywrócona wartość deficytu nieprzekraczająca parametrów określonych w pakcie stabilności. EKES przestrzega przed pustosłowiem i biernością polityczną, jeżeli chodzi o pobudzenie ekologicznego wzrostu.

3.2 Topnieją środki dostępne na kontynuowanie realizacji planów zachęt w zakresie odnawialnych źródeł energii oraz programów efektywności energetycznej. Państwa członkowskie powinny przeznaczyć na programy efektywności energetycznej oraz na inwestycje w źródła energii odnawialnej, zrównoważoną mobilność i ogólnie mówiąc – transport, więcej niż przewidzianych 50 % z środków pochodzących z aukcji uprawnień do emisji.

3.3 Istnieje niebezpieczeństwo, że walka ze zmianą klimatu będzie postrzegana niewłaściwie – jako działania, których jedynym celem jest zmniejszenie zużycia energii. Należy wziąć pod uwagę zwrot energii z inwestycji (EROI – *Energy Return On Investment*) i połączyć pojęcie „zrównoważony” z pojęciem „rozwoju”, promując nową gospodarkę, która nie zmierzałaby do „zrównoważonej recesji” i „bezrobocia utrzymującego się na rozsądnym poziomie”, które prowadzą nieuchronnie do pogorszenia warunków życia ludzi, bez przyczyniania się do poprawy stanu planety.

3.4 Sektor przedsiębiorstw, w szczególności małych i średnich, musi także zmagać się z trudnościami wynikającymi z rygorystycznych warunków udzielania kredytów. Ograniczone środki przeznaczone na zwykłą działalność uniemożliwiają nieomal rozwój inwestycji w zakresie restrukturyzacji, która wymaga czasem wysokich nakładów, a zwrot kosztów może nastąpić dopiero po kilku latach. Potrzebna jest ukierunkowana polityka wsparcia.

3.5 Przedstawiając swoją opinię na temat jednej z nowych inicjatyw Komisji, MOP (Duncan Campbell, dyrektor Departamentu Analiz Gospodarki i Rynku Pracy) zaproponowała następującą definicję:

Ekologiczne miejsca pracy można zdefiniować jako miejsca pracy zmniejszające wpływ na środowisko przez:

- ograniczenie zużycia energii i wody oraz wytwarzania odpadów;
- zmniejszenie emisji dwutlenku węgla i odmaterializowanie gospodarki;
- zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych;

⁽¹⁾ Dz.U. C 10 z 15.1.2008, s. 22–35.

⁽²⁾ Dz.U. C 77 z 31.3.2009, s. 54–59; Dz.U. C 318 z 23.12.2009, s. 39–42.

⁽³⁾ Dz.U. C 277 z 17.11.2009, s. 20.

— politykę dostosowania do zmiany klimatu;

— ochronę i poprawę ekosystemu.

3.6 Według MOP, która od kilku lat prowadzi gruntowne badania sektorowe w dziedzinie zatrudnienia ekologicznego we współpracy z międzynarodowymi organizacjami przedsiębiorców i związkami zawodowymi, kwestia ta powinna stanowić przedmiot zainteresowania przede wszystkim w następujących sektorach:

Energia	Zintegrowany cykl zgazowania/pochłaniania dwutlenku węgla;
	Kogeneracja (ciepło/energia);
Transport	Odnawialne źródła energii (wiatr, słońce, biopaliwa, źródła geotermalne, małe elektrownie wodne); ogniwa paliwowe;
	Pojazdy wyposażone w bardziej efektywne silniki;
	Pojazdy hybrydowe z napędem elektrycznym oraz pojazdy napędzane ogniwami paliwowymi;
	Dzielenie się samochodem;
	Transport publiczny;
Przedsiębiorstwa	Niezmotoryzowane środki transportu (poruszanie się na rowerze, pieszo); zmiana polityki zagospodarowywania terenu i modeli zabudowy miejskiej (zmniejszanie odległości i zależności od zmotoryzowanych środków transportu);
	Kontrola zanieczyszczenia (oczyszczacze i inne technologie filtrowania);
	Efektywność energetyczna i materiałowa;
	Techniki czystej produkcji (unikanie substancji toksycznych);
Nieruchomości	Opracowanie cykli produkcyjnych za pomocą metody „od kołyski do kołyski” (systemy o cyklu zamkniętym zgodnie z definicją Williama McDonougha i Michaela Braungarta);
	Oświetlenie, elektryczny sprzęt gospodarstwa domowego i urządzenia biurowe o wysokiej efektywności energetycznej;
	Ogrzewanie i chłodzenie wykorzystujące energię słoneczną, panele słoneczne;
	Modernizacja starych nieruchomości za pomocą nowych technologii;
	Ekologiczne nieruchomości (okna efektywne energetycznie, izolacja, materiały budowlane, instalacje grzewcze, wentylacyjne i klimatyzacyjne);
Domy pasywne pozyskujące energię słoneczną, nieruchomości bezemisyjne;	

Gospodarka materiałami	Recykling;
	Rozszerzenie odpowiedzialności producenta, wycofywanie i regeneracja produktów;
	Odmaterializowanie;
	Trwałość i naprawa produktów;
Sprzedaż detaliczna	Promowanie produktów o wysokiej efektywności energetycznej oraz stosowania ekoetykiety;
	Punkty sprzedaży blisko dzielnic mieszkaniowych;
	Ograniczenie do minimum odległości transportowych (od miejsca pochodzenia produktów do sklepów);
	Nowa gospodarka usługowa (sprzedaż usług, a nie produktów);
Rolnictwo	Ochrona gleby;
	Wydajność wykorzystania wody;
	Metody uprawy biologicznej;
Leśnictwo	Ograniczenie odległości między producentem a rynkiem;
	Ponowne zalesianie i planowanie ponownego zalesiania;
	Agroleśnictwo;
	Zrównoważona gospodarka leśna i certyfikacja;
Powstrzymanie wylesiania.	

3.7 Ekologiczne miejsca pracy będą wymagać w większości wysokiego poziomu kompetencji i przygotowania zawodowego.

4. Najważniejsze podmioty oraz pozytywne przykłady

4.1 Podczas wysłuchania publicznego (EKES, 23 marca 2010 r.) niektórzy spośród najważniejszych przedstawicieli stowarzyszeń wnieśli istotny wkład w prowadzoną debatę.

4.2 Prezes organizacji rzemieślników Confartigianato z Bergamo omówił ekologiczny tydzień energii: 16 wydarzeń o charakterze informacyjnym połączonych z debatami, 80 mówców i setki uczestników pragnących poszerzyć wiedzę na temat zagadnień prawnych i technicznych w zakresie oszczędności energii i zrównoważonych metod gospodarowania zasobami naturalnymi. Inicjatywa ta stanowi doskonały przykład roli, jaką stowarzyszenia branżowe mogą i powinny odgrywać w szerzeniu kultury. Zaprezentowano nowe usługi z dziedziny energii: „okienko energetyczne” służące doradztwu specjalistycznemu dla przedsiębiorstw; „pomoc w uzyskiwaniu kredytu” mająca na celu wspieranie inwestycji także w ramach konsorcjum poręczeniowego stowarzyszenia; „szkolenie” techniczne we współpracy z Wydziałem Inżynierii Uniwersytetu w Bergamo.

4.3 Przedstawiciel WWF odpowiedzialny za europejską politykę klimatyczną i energetyczną podkreślił w swoim wystąpieniu pozytywny wpływ, jaki – zgodnie z badaniami przeprowadzonymi przez jego organizację – ekologiczna gospodarka będzie miała na poziom zatrudnienia. Organizacje ekologiczne oczywiście bardzo popierają politykę wsparcia niskoemisyjnych lub, w jeszcze większym stopniu, bezemisyjnych źródeł energii.

4.4 Przewodniczący polskiego związku zawodowego górnictwa i energetyki położył nacisk na zagrożenia związane z polityką nadmiernie krzywdzącą dla zatrudnienia pracowników fizycznych. Niezbędna jest ochrona zatrudnienia przez realizowanie inicjatyw mających na celu tworzenie nowych miejsc pracy, które zastąpią miejsca pracy przeznaczone do likwidacji. Należy rozważyć „bilans” nowo utworzonych i utraconych miejsc pracy. Dużą uwagę należy zwrócić również na kwestie związane z wynagrodzeniem: niektóre nowe ekologiczne miejsca pracy są mniej płatne, a koszt produkcji 1 kW energii z węgla stanowi połowę kosztu produkcji 1 kW z odnawialnych źródeł energii. Jeżeli nie jest realizowana odpowiednia polityka wspierania zatrudnienia, istnieje realne zagrożenie, że w krótkim czasie podwoi się poziom bezrobocia. Należy również przewidzieć odpowiednie formy wsparcia na rzecz mobilności pracowników.

4.5 Przewodniczący Europejskiej Federacji Przemysłu Budowlanego zapewnił o dużym zaangażowaniu i zainteresowaniu przedsiębiorstw europejskich, jeżeli chodzi o wspieranie modernizacji i poprawy efektywności energetycznej budynków mieszkalnych oraz publicznych i prywatnych budynków przystosowanych do wykonywania pracy zawodowej. W przypadku tego sektora nie jest konieczne szczególnie wsparcie finansowe, ale korzyść przyniosłoby mu gwarantowane przez kilka lat stabilne prawodawstwo, tak aby możliwe było planowanie inwestycji i opracowywanie planów produkcyjnych. Przemysł budowlany wymaga odpowiedniego i stałego przepływu środków finansowych, który stanowi stabilną podstawę, nie zaś krótkoterminowych dotacji. Właściwa polityka podatkowa mogłaby pomóc rodzinom ukierunkować się na taki rodzaj inwestycji. Przedsiębiorstwa są gotowe do przeprowadzenia niezbędnych szkoleń dla swoich pracowników.

4.6 Prezes Rady Architektów Europy (Architects' Council of Europe, ACE) podkreślił potrzebę rozwinięcia szkoleń w zakresie architektury zrównoważonej w Europie i rozpowszechnienia kompleksowej wizji planowania prac w terenie, w związku z którą konieczne jest ponowne rozważenie profilu zawodu architekta. Według ACE należy wspólnie ze stowarzyszeniami budowlanymi ustalić ambitne cele, których realizacja przyczyni się do poprawy jakości i efektywności energetycznej budynków. W oparciu o niedawne negatywne doświadczenia ACE wyraziła wątpliwości co do skuteczności partnerstwa publiczno-prywatnego (PPP) do celów realizacji zamówień publicznych.

4.7 Przedstawiciel Komisji uwydatnił duży potencjał nowych miejsc pracy, które mogą zostać utworzone. Z szacunków wynika, że powstanie ponad milion nowych miejsc pracy. Sukces drugiego Kongresu Geotermalnego jest dowodem możliwych zmian. W Szwecji na przykład na 1 000 mieszkańców przypadają 33 pompy ciepła, w porównaniu z 0,1 w Hiszpanii. Ogromnym utrudnieniem dla rozwoju odnawialnych źródeł energii są przeszkody o charakterze administracyjnym. Efektywność energetyczna jest kluczowym elementem całego systemu,

w szczególności w budynkach. Ekologiczne miejsca pracy tworzone w wyniku realizacji krajowych planów działań będą trwałe i konkurencyjne.

4.8 W wystąpieniu opartym w dużym stopniu na analizach i danych przedstawiciel Uniwersytetu Ekonomiczno-Technicznego w Berlinie podkreślił silną międzynarodową konkurencję na rynku odnawialnych źródeł energii. O miejsce na rynku współzawodniczą ze sobą zwłaszcza Stany Zjednoczone i Chiny. Chiny i Tajwan osiągnęły poziom eksportu paneli słonecznych wynoszący prawie 50 %.

4.9 Przedstawiciel jednego z najważniejszych przedsiębiorstw hiszpańskich produkujących turbiny wiatrowe położył nacisk na strategiczne znaczenie reprezentowanego sektora, który zawdzięcza swój rozwój inteligentnej i odważnej polityce zachęcającej do inwestowania i przyczyniającej się do wzrostu gospodarki. Stwierdził, że mimo kryzysu perspektywy na przyszłość są optymistyczne, o ile nadal będzie prowadzona polityka sprzyjająca wykorzystywaniu odnawialnych źródeł energii. W swoim wystąpieniu zacytował prezydenta Obamę: „Naród, który kształtuje ekologiczną gospodarkę energetyczną, będzie kształtował gospodarkę światową” (przemówienie Baracka Obamy o stanie państwa – State of Union – z 27 stycznia 2010 r.).

4.10 Na zakończenie jeden z dyrektorów Europejskiej Konfederacji Związków Zawodowych (EKZZ) podkreślił zaangażowanie organizacji we wspieranie polityki propagowania i wspierania zatrudnienia ekologicznego, w ramach którego należy przestrzegać godności pracowników, ich praw i poziomu wynagrodzeń. Ekologiczne miejsce pracy musi być z definicji godnym miejscem pracy. EKZZ uważa, że konieczna jest realizacja polityki przejściowej, polityki wspierania szkolenia oraz polityki przewidywania zmian w przemyśle.

5. Możliwe perspektywy

5.1 W ostatnich latach przedstawiano znacznie różniące się dane liczbowe dotyczące możliwych korzyści wynikających z zatrudnienia ekologicznego, efektywności energetycznej i inicjatyw na rzecz przeciwdziałania zmianie klimatu. Szacunkowe dane mówią o utworzeniu setek tysięcy miejsc pracy, których tworzenie jest jednak w rzeczywistości bardzo trudne. Poważny problem stanowią oceny wzrostu netto, tj. oceny dokonywane po odliczeniu miejsc pracy likwidowanych w ramach tego samego sektora.

5.2 Jeśli przyjmie się wąską definicję działalności ekologicznej, obecnie liczba ekologicznych miejsc pracy wynosi 4,6 miliona. Liczba ta wyniosłaby 8,67 miliona, co odpowiadałoby 6 % zatrudnionych w UE-27, gdyby wzięto pod uwagę działalność związaną z zasobami naturalnymi, np. leśnictwo i ekoturystykę. Przyjmując jeszcze szerszą definicję, osiąga się jeszcze większą liczbę 36,4 miliona zatrudnionych, stanowiących 17 % siły roboczej, biorąc pod uwagę także pośrednie miejsca pracy oraz powiązaną działalność gospodarczą (GHK i inni, 2007). W niedawno opublikowanym dokumencie na temat zatrudnienia w Europie („Employment in Europe 2009”) Komisja wyszczególnia dokładnie takie różnice. Wzrost dotyczył w szczególności sektora odnawialnych źródeł energii, rolnictwa ekologicznego oraz, nadal w ograniczonym stopniu, działalności związanej z poprawą stanu nieruchomości.

5.3 Główne obszary działalności. Budownictwo

5.3.1 Zapewniając zatrudnienie 16,3 milionom pracowników, co stanowi 7,6 % wszystkich miejsc pracy, przemysł budowlany zajmuje pierwsze miejsce spośród europejskich branż przemysłowych: w 2008 r. osiągnął obrót w wysokości 1 305 mld euro, równy 10,4 % PKB. W ramach powiązanej działalności gospodarczej zatrudnienie znajdują ponad 32 miliony pracowników (raport roczny FIEC za 2009 rok).

5.3.2 Europejski sektor budowlany aktywnie angażuje się we wdrażanie projektów i inicjatyw mających na celu osiągnięcie wyższych standardów efektywności i oszczędności energii: w ramach 7PR projektów Sunrise dotyczących integracji modułów fotowoltaicznych w budynkach, projektu Cygnum w zakresie wytwarzania przy użyciu taniego materiału z recyklingu drewnianych paneli preizolowanych, które wpłyną na zwiększenie dostępu do mieszkań o niskim zużyciu energii, a także Mobi3con, systemu ułatwiającego zarządzanie danymi w 3D do stosowania na terenie budowy w celu zapobieżenia wszelkim błędom od projektowania po wykonawstwo, który według prognoz Europejskiej Federacji Przemysłu Budowlanego (FIEC) umożliwi osiągnięcie oszczędności nawet do 6,2 mld euro.

5.3.3 Mimo poważnych skutków kryzysu finansowego, które w niektórych krajach, takich jak Hiszpania i Irlandia, spowodowały zamrożenie rynku, przedstawiciele sektora uważają, że w najbliższych latach potrzebnych będzie co najmniej 800 000 nowych miejsc pracy dla wyspecjalizowanych techników i inżynierów w ramach programów poprawy efektywności energetycznej budynków. Uważa się, że tylko we Francji w latach 2007–2012 liczba miejsc pracy dla pracowników ds. efektywności energetycznej w budynkach wzrosła z 169 000 do 320 000 (opracowanie ADEME z 2008 r. – Agence de l'Environnement et de la Maitrise de l'Energie, Agencja Ochrony Środowiska i Zarządzania Energią).

5.3.4 Inny sektor, w którym przewiduje się wzrost liczby pracowników, to sektor przedsiębiorstw usług energetycznych ESCO (ang. Energy Service Company), realizujących prace, których celem jest zwiększenie efektywności energetycznej, przyjmujących ryzyko związane z tą inicjatywą i zwalniających klienta końcowego z wszelkich obowiązków o charakterze organizacyjnym i inwestycyjnym. W niektórych krajach rozpowszechnianie się takich przedsiębiorstw zostało utrudnione przez dużych producentów obawiających się drastycznego spadku zużycia⁽⁴⁾.

5.3.5 Aby można było w pełni zarządzać zmianami w przemyśle, niezbędne jest szkolenie zawodowe i kształcenie ustawiczne: Europejska Federacja Przemysłu Budowlanego (FIEC) i Europejska Federacja Pracowników Budownictwa i Przemysłu Drzewnego (EFBWW) prowadzą aktywną współpracę w celu opracowywania wspólnych inicjatyw w zakresie kwalifikacji zawodowych oraz projektów dotyczących szkoleń transgranicznych.

5.4 Odnawialne źródła energii

5.4.1 W 2008 r. w przemyśle fotowoltaicznym zatrudnionych było 190 000 osób (130 000 bezpośrednio i 60 000 pośrednio). Dzięki wsparciu na rzecz rynku UE-27 oczekuje się, że do 2030 r. przemysł zapewni 2,2 miliona miejsc pracy, lecz przy bardzo niskim wyniku netto: przy założeniu, że poziom eksportu będzie równy 15 %, w 2030 r. bilans netto

dla UE-27 wyniesie około 162 000 miejsc pracy (20 000 w 2010 r. i 49 000 w 2020 r.; dane: EPIA – European Photovoltaic Industry Association, Europejskie Stowarzyszenie Przemysłu Fotowoltaicznego – 2009 r.).

5.4.2 Pracownicy sektora fotowoltaicznego muszą mieć wysokie kwalifikacje, zarówno w dziedzinie prac badawczo-rozwojowych, jak i w dziedzinie konserwacji; architekci i inżynierowie będą musieli przeanalizować kwestie związane z włączeniem takich instalacji do zespołu urbanistycznego, obejmującego centra zabytkowe o wysokich walorach krajobrazowych i artystycznych. W Europie skumulowana, zainstalowana moc wzrosła z 1 981 MW w 2005 r. do 9 405 w 2008 r. i osiągnęła prawie podwojoną wartość między rokiem 2007 a 2008 (EPIA, „Global Market Outlook for Photovoltaics until 2013” – Globalne perspektywy rynkowe dla przemysłu fotowoltaicznego do roku 2013 – analiza przeprowadzona przez A.T. Kearney w 2009 r.). Potrzebne są specjalistyczne kursy, przygotowujące co najmniej 50 000 nowych pracowników rocznie do 2030 r. Liczba dostępnych studiów magisterskich i podyplomowych w zakresie specjalistycznego przygotowania do wykorzystywania technologii fotowoltaicznych jest nadal niewystarczająca.

5.4.3 Energia wiatrowa, o mocy zainstalowanej wynoszącej 64 935 MW pod koniec 2008 r., stanowi obecnie najważniejsze odnawialne źródło energii elektrycznej. W 2007 r. liczba zatrudnionych w sposób bezpośredni wzrosła do 108 600 osób, podczas gdy liczba zatrudnionych w sposób pośredni wzrosła do 154 000 osób. W przemyśle turbin wiatrowych i komponentów zatrudnionych jest 59 % pracowników. Kraje o największej koncentracji pracowników to Niemcy, Hiszpania i Dania (EWEA, European Wind Association – Europejskie Stowarzyszenie Energetyki Wiatrowej, 2009). Europejskie stowarzyszenie sektorowe szacuje, że liczba zatrudnionych w 2020 r. może wynieść około 330 000, co oznacza ponad dwukrotny wzrost.

5.4.4 Z jednego z badań przeprowadzonych w Hiszpanii – kraju, który dokonał bardzo wysokich inwestycji w alternatywne źródła energii – wynika, że zatrudnienie powinno wzrosnąć z 89 001 osób w 2007 r. do 228 000–270 000 osób, przy przyjęciu jako punktu odniesienia dwóch różnych scenariuszy (ISTAS, Instituto Sindical de Trabajo Ambiente y Salud – Instytut Związków Zawodowych ds. Pracy, Środowiska i Zdrowia, 2009).

5.5 Transport

5.5.1 W przemyśle motoryzacyjnym i sektorze środków transportu drogowego zatrudnionych jest około 2,2 miliona pracowników; liczba ta wzrasta do 9,8 miliona, jeśli weźmie się pod uwagę powiązaną działalność gospodarczą (ACEA – Europejskie Stowarzyszenie Producentów Pojazdów Samochodowych). Do tej grupy można doliczyć pracowników transportu publicznego oraz osoby zatrudnione w transporcie prywatnym. Ogólna liczba przekracza 16 milionów osób, z uwzględnieniem kolei, przedsiębiorstw żeglugowych, przemysłu i usług związanych z lotnictwem oraz drogowego transportu towarowego.

5.5.2 W sektorze tym skutki kryzysu były bardzo dotkliwe, przy spadku produkcji mieszczącym się w przedziale od 7,6 %, jeżeli chodzi o autobusy, do 21,6 % w przypadku samochodów, 48,9 % w przypadku mikrobusów, aż po 62,6 % w odniesieniu do samochodów ciężarowych. Jest to prawdziwa katastrofa w obszarze produkcji. Lepszych wyników nie odnotowano również w innych działach transportu, przy ogólnym spadku zamówień i aktywności.

⁽⁴⁾ Dz.U. C 77 z 31.3.2009, s. 54–59; Dz.U. C 318 z 23.12.2009, s. 39–42.

5.5.3 Sektor transportu bardziej niż inne sektory odczuje wpływ wyzwań technologicznych określonych w pakiecie klimatycznym oraz późniejszych rozporządzeń w sprawie emisji dwutlenku węgla. Objęcie emisji pochodzących z transportu lotniczego europejskim systemem handlu emisjami (ETS) spowoduje trudności dla bardziej przestarzałych flot, które będą musiały płacić znaczne kary za swoje emisje. Ponadto, jak stwierdził już Komitet ⁽⁵⁾, „zastosowanie zasad systemu handlu uprawnieniami do emisji jest znacznie trudniejsze w przypadku transportu morskiego w porównaniu z transportem powietrznym, szczególnie jeżeli chodzi o żeglugę trampową. Wynika to z praktycznych uwarunkowań światowego handlu morskiego, które sprawiają, że wyliczenia uprawnień do emisji stają się bardzo trudne”.

5.5.4 Prognozuje się stały (i pożądaný) wzrost działalności kolei, zarówno w odniesieniu do przewozów pasażerskich, jak i transportu towarów. Oczekuje się, że liczba miejsc pracy związanych z przewozami pasażerskimi wzrośnie o 1 200 000, a liczba miejsc pracy związanych z transportem towarowym o 270 000 wobec zmniejszenia liczby etatów w transporcie drogowym (badanie Syndex, ETUC i ISTAS, 2007) o 700 000 do roku 2030.

5.5.5 Zrównoważona mobilność w mieście w połączeniu z jasną polityką na rzecz transportu niezmotoryzowanego, takiego jak rower i przemieszczanie się pieszo, podniesie jakość życia i przyczyni się znacznie do ograniczenia emisji gazów cieplarnianych.

6. Pozytywne działania mające na celu propagowanie zatrudnienia ekologicznego

6.1 Niezbędne jest podjęcie znaczących działań – publicznych, prywatnych lub realizowanych wspólnie przez oba te sektory – w celu sprostania stojącym przed nami wyzwaniom związanym z połączeniem rozwoju gospodarczego ze znacznym obniżeniem szkodliwych emisji, przy jak największej poprawie poziomowi i jakości zatrudnienia.

6.2 Obecnie stan finansów publicznych nie pozostawia dużego pola do działania, po interwencjach dokonanych w celu ratowania systemu finansowego pogrążonego w głębokim kryzysie i – następnie – po kryzysie gospodarczym, który spowodował zmniejszenie wpływów podatkowych we wszystkich państwach członkowskich.

6.3 EKES proponuje przyjęcie „Europejskiego Funduszu Państwowego”, mającego gwarancję EBI oraz specjalne środki udostępniane przez system banków centralnych oraz Europejski Bank Centralny, służącego osiągnięciu celów efektywności i oszczędności energetycznej. Niezbędny jest europejski „Plan Marshalla”, aby pewnie stawić czoła potrzebom finansowym wynikającym z walki ze zmianą klimatu.

6.4 Europejski Bank Inwestycyjny, który już skutecznie angażuje się w finansowanie działalności związanej z rozwojem

odnawialnych źródeł energii, mógłby podjąć się zarządzania funduszem oraz ukierunkowywania środków za pomocą kanałów europejskiego systemu bankowego.

6.5 Racjonalizacja zarządzania środkami stanowi główny problem. Konieczne jest ukierunkowanie i skoordynowanie funduszy strukturalnych, Europejskiego Funduszu Społecznego i środków w ramach siódmego programu ramowego. Komisja, wraz z nową DG ds. Energii, mogłaby zapewnić taką koordynację.

6.6 Niezbędne są środki finansowe ze źródeł prywatnych. Inicjatywy w ramach partnerstw publiczno-prywatnych powinny otrzymywać zachęty o charakterze operacyjnym i podatkowym w pewnych i trwałych ramach odniesienia.

6.7 Organizacje przedsiębiorców i pracowników oraz stowarzyszenia społeczeństwa obywatelskiego podejmujące działania w tym obszarze mogą odegrać niezwykle rolę w zakresie upowszechniania technik i możliwości, podnoszenia świadomości oraz w zakresie kształcenia i szkoleń. W realizację tego rodzaju projektów powinno być zawsze zaangażowane społeczeństwo obywatelskie.

6.8 Zasadnicze znaczenie ma stosowanie technologii informacyjno-komunikacyjnych, aby zoptymalizować zarządzanie zasobami. Z ostatniego badania Komisji („The implications of ICT for Energy Consumption: e-Business Watch”, Study report no 09/2008 – Wpływ TIK na zużycie energii, raport e-Business Watch nr 09/2008, zob. http://www.ebusiness-watch.org/studies/special_topics/2007/documents/Study_09-2008_Energy.pdf) wynika, że niezbędne jest wykorzystanie całego potencjału TIK ⁽⁶⁾. Mogłoby to mieć bardzo pozytywny wpływ na tworzenie nowych ekologicznych miejsc pracy.

6.9 W odniesieniu do efektywności energetycznej budownictwa mieszkaniowego EKES zaproponował w jednej ze swoich opinii ⁽⁷⁾ właściwą politykę, ukierunkowaną na ułatwienie kontroli standardów energetycznych budynków, obejmującą ulgi dla użytkowników końcowych na zakup i zainstalowanie odpowiednich urządzeń oraz na przeprowadzenie modernizacji izolacji cieplnej.

6.10 Jeżeli chodzi o odnawialne źródła energii, działania propagujące, które powinny zostać przeprowadzone, powinny dotyczyć wsparcia na rzecz badań i rozwoju oraz programów tworzenia stabilnego i samowystarczalnego rynku i obejmować pomoc na rzecz przedsiębiorstw i użytkowników końcowych w postaci ulg podatkowych i zachęt do produkcji i użycia energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych. Programy te powinny być długoterminowe, zgodnie z modelem przyjętym w Niemczech, który zakłada stopniowe ograniczanie interwencji publicznej, co umożliwia podmiotom gospodarczym i społeczeństwu planowanie własnych inwestycji.

⁽⁵⁾ Dz.U. C 277 z 17.11.2009, s. 20.

⁽⁶⁾ Dz.U. C 175 z 28.7.2009, s. 87–91.

⁽⁷⁾ Dz.U. C 162 z 25.6.2008, s. 62–71.

6.11 Oddzielny rozdział należy poświęcić kwestii kształcenia i szkolenia ⁽⁸⁾. Kształcenie jest niezbędne, aby rozpowszechnić wiedzę i świadomość wśród przyszłych pokoleń, zaś szkolenie

odgrywa kluczową rolę, jeżeli chodzi o osiągnięcie postępów w zakresie nowych technologii służących do zwiększania efektywności energetycznej oraz do walki ze zmianą klimatu.

Bruksela, 14 lipca 2010 r.

Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego
Mario SEPI

⁽⁸⁾ Dz.U. C 277 z 17.11.2009, s. 15–19.